พยาธิตัวจี๊ดของสุกรในประเทศไทย

โดย

รำพึง ดิสสะมาน ปิยะ อรัณยกานนท์ กิจ ธีรพัฒน์

และ

พิบูล ไชยอนันต์

ฝ่ายปาราสิตวิทยา กองวิชาการ

กรมปศุสัตว์

ในปัจจุบันนี้เรายอมรับว่าสุกรมีพยาธิตัวจี๊ดด้วยกัน ๒ ชนิด คือ Gnathostoma hispidum และ Gnathostoma doloresi สำหรับ G. hispidum นั้น กล่าวกันว่าส่วนมากพบในทวีปยุโรป แต่ก็เคยมีรายงานพบในเขมร[1] และในออสเตรเลีย[2] ส่วน Gnathostoma doloresi นั้นพบทั่วไปในเอเชียใต้ มีรายงานพบใน พม่า, มลายู, ญี่ปุ่น, และฟิลิปปินส์[3]

สำหรับพยาธิตัวจี๊ดของสุกรยังไม่เคยมีรายงานการตรวจพบมาแต่ก่อน ศาสตราจารย์เดอเฮซูส ซาคาเรียส และ จิตวรมนตรี[4] ได้สำรวจสุกรที่ฆ่า ณ โรงฆ่าสัตว์พระโขนง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ จำนวน ๒๒๓ ตัว ก็ไม่พบพยาธิตัวจี๊ด ในระหว่างเดือนเมษายน – พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๗ หน่วยสำรวจโรคและพยาธิสุกร ของกองวิชาการ กรมปศุสัตว์[5] ได้ตรวจพบไข่พยาธิที่มีลักษณะคล้ายพยาธิตัวจี๊ดในสุกร ๒ ตัวจากจำนวนที่ตรวจ ๖๖ ตัว ที่ตำบลเจ็ดเส้นใน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ศาสตราจารย์สวัสดิ์ แดงสว่าง[6] ได้รายงานกล่าวว่าได้พบไข่พยาธิที่มีลักษณะคล้ายไข่พยาธิตัวจี๊ดในสุกร ๓ ตัว ที่จังหวัดสุพรรณบุรี ในปี ๒๕๐๘ หน่วยสำรวจโรคและพยาธิของสัตว์ของกองวิชาการ กรมปศุสัตว์ ได้ตรวจพบไข่ที่มีลักษณะคล้ายพยาธิตัวจี๊ดในสุกรในจังหวัดสุโขทัย (๑/๕๐) และ นครสวรรค์ (๑/๑๐๙) แต่ก็มีอุปสรรคหลายอย่างที่ไม่สามารถฆ่าสุกรเพื่อตรวจหาพยาธิตัวแก่เพื่อเป็นการยืนยันที่แน่นอนได้

เพื่อทราบข้อเท็จจริงในเรื่องพยาธิตัวจี๊ดของสุกร จึงได้ทำการตรวจและค้นคว้าหาพยาธิตัวจี๊ดในสุกรที่ฆ่า ณ โรงฆ่าสัตว์พระโขนง กรุงเทพ ฯ ระหว่างวันที่ ๑๙ – ๒๐ และ ๒๖ – ๒๗ มีนาคม ๒๕๐๙ โดยการตรวจหาพยาธิในกระเพาะของสุกรที่ฆ่าแต่ละตัวโดยละเอียด และปรากฏว่าได้ตรวจพบพยาธิตัวจี๊ด Gnathostoma doloresi (Tubangui 1925) ในสุกรที่ฆ่าดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้.-

๑. สุกรจากภาคเหนือ ตรวจ ๓๒๔ ตัว พบเป็นพยาธิตัวจี๊ด Gnathostoma doloresi ๕ ตัว หรือ ๑.๕๔ เปอร์เซ็นต์

๒. สุกรจากภาคอื่น (รวมภาคกลาง, ตะวันออกเฉียงเหนือ, และ จังหวัดนครปฐม, ราชบุรี, เพชรบุรี) ตรวจ ๑๒๔๔ ตัว พบเป็นพยาธิตัวจี๊ด Gnathostoma doloresi ๒๘ ตัว หรือ ๒.๒๕ เปอร์เซ็นต์

เมื่อได้ทำการตรวจพบพยาธิตัวจี๊ด G. doloresi และได้หาอัตราการเป็นพยาธิแล้ว ในขณะเดียวกันได้ทำการศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับรูปร่างลักษณะของพยาธิตัวจี๊ด Gnathostoma doloresi ไว้บ้าง ซึ่งเห็นสมควรมาเผยแพร่เพื่อเป็นการประกอบความรู้แก่ผู้ที่สนใจไว้ขั้นหนึ่งก่อนดังต่อไปนี้.-

พยาธิตัวจี๊ด Gnathostoma doloresi ของสุกรนี้ เราจะพบพยาธิตัวแก่เอาส่วนหัวไชฝังเข้าไปในผนังของกระเพาะและปล่อยส่วนท้ายของลำตัวแกว่งอยู่ในกระเพาะ โดยมากพยาธิจะอยู่แยกกันแต่ละตัว ไม่รวมกันเป็นกลุ่มอยู่ในก้อนเนื้องอก อย่างพยาธิตัวจี๊ด G. spinigerum ของสุนัข พยาธิจะฝังหัวลึกลงไปในผนังกระเพาะราวครึ่ง ซ.ม. และจะทำให้ผนังกระเพาะบริเวณใกล้เคียงอักเสบแดง ในประเทศพม่า Maplestone (1930) ได้รายงานว่า จำนวนพยาธิตัวจี๊ดที่ตรวจพบในกระเพาะหนึ่งสูงสุดจำนวน ๘ ตัว แต่จำนวนพยาธิตัวจี๊ดที่ตรวจพบที่โรงฆ่าสัตว์พระโขนงในกระเพาะหนึ่งมีจำนวนสูงสุดถึง ๔๕ ตัว

รูปร่างลักษณะ พยาธิเป็นสีแดงคล้ำ แลเห็นตัวใสเป็นมัน ตัวเรียวเล็กไม่เทอะทะมากอย่างพยาธิตัวจี๊ด G. spinigerum ของสุนัข ตัวผู้ยาว ๑.๑ – ๑.๖๐ ซ.ม. ตัวเมียยาว ๒.๕ – ๓.๗ ซ.ม. กระเปาะหัว (Head bulb) จะมี spines เรียงกันเป็นวงกลม ๑๐ แถว สำหรับแถวแรกจะเรียงกันเป็นหมู่ละ ๔ อัน ผิวของลำตัวปกคลุมด้วย spine เล็ก ๆ ซึ่งมี

ลักษณะเป็นหลายแฉก (serrate) ตอนกลางลำตัวแฉกจะน้อยลง ส่วนตอนปลายลำตัวจะเป็นปลายแหลมเฉย ๆ ไม่มีแฉก หางของตัวผู้จะพองคล้าย bursa มี spicules ๒ อัน ขนาดไม่เท่ากัน อันขวายาวประมาณ ๐.๕๑๖ ม.ม. อันซ้ายยาวประมาณ ๑.๘๓๖ ม.ม. และมี caudal papillae ๔ คู่ เรียงกันจากขนาดใหญ่มาหาเล็กไข่มีขนาดค่อนข้างเล็ก ๓๑ – ๓๔ × ๕๗ – ๖๑ ไมครอน มี cap หัวท้าย (ไข่ของพยาธิตัวจี๊ดสุกรชนิด G. hispidum ไข่มีขนาดค่อนข้างใหญ่ ยาว ๗๒ – ๗๔ × ๓๙ – ๔๒ ไมครอน และมี cap อันเดียว)

ชีพจักร ในประเทศญี่ปุ่น Miyasaki และ Ishii (1952) ได้รายงานว่าโฮสต์กึ่งกลางอันแรกได้แก่ไรน้ำ (Cyclops) และโฮสต์กึ่งกลางอันที่ ๒ ได้แก่ Salamander (สัตว์พวก amphibian ชนิดหนึ่ง) และ Miyasaki และ Kawashima (1962) พบรูเบิ้นโฮสต์กึ่งกลาง อันที่ ๒ สำหรับในประเทศไทยยังไม่ทราบแน่นอน ขณะนี้ฝ่ายปาราสิต กองวิชาการ กรมปศุสัตว์ กำลังศึกษาค้นคว้าอยู่

ความร้ายแรง พยาธิตัวอ่อนตอนที่อยู่ที่ตับจะทำลายเนื้อเยื่อตับทำให้เกิดตับอักเสบ สำหรับตัวแก่ทำให้เกิดลำไส้อักเสบและเป็นแผล อาจทำให้การเจริญเติบโตของสุกรชงักลงได้ มีบางรายที่ตรวจพบพยาธิไชทลุผนังกระเพาะ กำลังจะเข้าไปในช่องท้อง

การป้องกันและควบคุม กระทำได้ยาก ต้องพยายามกำจัดอุจจาระของสุกรอย่าให้อุจจาระลงในคู หรือหนองน้ำต่าง ๆ เพื่อป้องกันมิให้ไข่พยาธิเจริญตัวได้

การรักษา ในขณะนี้ยังไม่มียาถ่ายสำหรับพยาธิตัวจี๊ดของสุกร

หมายเหตุ ตัวอ่อนของพยาธิตัวจี๊ด G. hispidum เคยมีรายงานทำให้เกิดบวมเคลื่อนที่ (creeping eruption) ในมนุษย์เช่นเดียวกับ G. spinigerum ของสุนัข สำหรับตัวอ่อนของพยาธิตัวจี๊ด G. doloresi ยังไม่มีรายงานดังกล่าว แต่น่าจะทำให้เกิดได้เช่นเดียวกัน สำหรับ G. hispidum เข้าใจว่าคงจะมีในประเทศไทยแต่ยังตรวจไม่พบในขณะนี้

ผู้เขียนขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ สัตวแพทย์ ของโรงฆ่าสัตว์ พระโขนง ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดียิ่งไว้ ณ ที่นี้ด้วย

References.

1. Bergeon, F. Worm Infestation in Swine in Cambodia. Working paper No. 34. F.A.O. Meeting on Pig Diseases and Production in Developing countries, Singapore, 91 – 4 December, 1963.
2. Faust, E.C. and Russel, P.E. Craig and Faust's Clinical Parasitology. Lea and Febiger, Philadelphia.
3. R.F. Griffith Personal communication.
4. Zacarius, D.J. and Woramontri J. : J.T.V.M.A. 11 : 9 (1960)
5. Report of Veterinary Research and Education Division. Dept. of Livestock Development (1964)
6. Daengsawang, S. Some Epidemiological findings of Gnathosotomiasis in Thailand. First Medical Conference on Parasitic Diseases, Bangkok, 17 Dec. 1964.
7. Miyasaki, I. and Ishi, KY. (1952) } cited from R.F. Griffiths. Gnathostomiasis. Working paper No. 24 F.A.O. Meeting on Pig Diseases and Production in Developing Countries, Singapore, 9 – 14 December, 1963.
8. Miyasaki, I. and Kawashima, K. (1962) }

A NOTE ON GNATHOSTOMA DOLORESI IN SWINE OF THAILAND.

BY

R. DISSAMARN P. ARANYAKANANDA K. THIRAPAT

AND

P. CHAI – ANAN

PARASITOLOGY BRANCH. VET. RESCH AND EDUCATION DIVISON.

DEPT. OF LIVESTOCK DEVELOPMENT.

Gnathostoma doloresi of swine was first recognized in pigs slaughtered in Bangkok abattoir and the incidence was also studied. during 19 – 27 March 1965. Three hundred and twenty four pigs from the Northern part of Thailand were examined, and 5 (1.54 %) of them were positive for G. doloresi. Twenty eight (2.25 %) of 1244 pigs from the other parts of the country were infected with G. doloresi. The number of worms in each stomach ranged from 1 – 45.